Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GIOVANNI PITRUZZELLA
esitatud 5. märtsil 2019[1]

**Kohtuasi C-123/18 P**

**HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH**
***versus***

**Euroopa Liidu Nõukogu**

Apellatsioonkaebus – Kahju hüvitamise nõue – Iraani vastu suunatud piiravad meetmed – Selle kahju hüvitamine, mida hageja kandis väidetavalt tema nime kandmise tõttu nende isikute ja üksuste loetellu, kelle suhtes kohaldatakse rahaliste vahendite ja majandusressursside külmutamist – Mõiste „liidu õiguse piisavalt selge rikkumine“ – Põhjendamiskohustus – Tõhus kohtulik kaitse

1. Apellant HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH (edaspidi „HTTS“) palub Euroopa Kohtul tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 13. detsembri 2017. aasta kohtuotsus HTTS *vs.* nõukogu,[2] millega viimane jättis rahuldamata tema hagi, milles ta palus kohaldada liidu lepinguvälist vastutust, sest HTTS väidab, et kandis kahju Euroopa Liidu Nõukogu õigusvastase tegevuse läbi esiteks seetõttu, et tema nimi kanti nõukogu 26. juuli 2010. aasta rakendusmäärusega (EL) nr 668/2010, millega rakendatakse määruse (EÜ) nr 423/2007 (mis käsitleb Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid)[3] artikli 7 lõiget 2, nõukogu 19. aprilli 2007. aasta määruse (EÜ) nr 423/2007, mis käsitleb Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid,[4] V lisasse; ning teiseks seetõttu, et tema nimi kanti nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta määrusega (EL) nr 961/2010, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 423/2007,[5] määruse nr 961/2010 VIII lisasse (edaspidi „vaidlusalused meetmed“).

## I. Vaidluse taust

2. Vaidlustatud kohtuotsuse punktist 1 ja järgmistest punktidest ilmneb, et HTTS on Saksa õiguse alusel 2009. aasta märtsis asutatud äriühing, mille asutaja on N. Bateni ning mis tegutseb laevaagendina ja laevade tehnilise haldajana. Käesolev kohtuasi käsitleb piiravaid meetmeid, mis on kehtestatud selleks, et avaldada survet Iraani Islamivabariigile, et ta lõpetaks tuumarelvade leviku tõkestamise seisukohast ohtliku tuumaenergiaalase tegevuse ja tuumarelvade kandesüsteemide väljatöötamise. Täpsemalt on see osa kohtuasjadest, mis käsitlevad meetmeid laevandusettevõtja Islamic Republic of Iran Shipping Lines (edaspidi „IRISL“) vastu ning selle ettevõtjaga väidetavalt seotud füüsiliste või juriidiliste isikute vastu, kelle hulgas on nõukogu sõnul ka HTTS ja veel kaks laevandusettevõtjat Hafize Darya Shipping Lines (edaspidi „HDSL“) ja Safiran Pyam Darya Shipping Lines (edaspidi „SAPID“).

1 Algkeel: prantsuse.
2 T-692/15, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2017:890.
3 ELT 2010, L 195, lk 25.
4 ELT 2007, L 103, lk 1.
5 ELT 2010, L 281, lk 1.

3. Esimest korda kanti HTTSi nimi loeteludesse 26. juulil 2010, kui jõustus rakendusmäärus nr 668/2010, ja seda põhjendusel, et ta „[t]egutseb HDSLi nimel Euroopas“. Selle loetelusse kandmise peale ei esitatud tühistamishagi. HTTSi nime loetelusse kandmise määrusega nr 961/2010 põhjendusel, et ta oli „[e]ttevõtja Islamic Republic of Iran Shipping Lines (IRISL) kontrolli all ja/või tegutse[s] selle nimel“, vaidlustas aga IRISL ja Üldkohus tühistas selle. Üldkohus tühistas 7. detsembri 2011. aasta otsusega HTTS *vs.* nõukogu [6] määruse nr 961/2010 apellanti puudutavas osas alates 7. veebruarist 2012 eesmärgiga võimaldada nõukogul tema uuesti loetelusse kandmist vahepeal põhjendada.

4. Pärast selle kohtuotsuse tegemist kandis nõukogu HTTSi nime hiljemgi loeteludesse, mille viimane iga kord vaidlustas ja mille Üldkohus seejärel ka iga kord tühistas 12. juuni 2013. aasta kohtuotsusega HTTS *vs.* nõukogu [7] ja 18. septembri 2015. aasta kohtuotsusega HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu [8].

5. Oma 16. septembri 2013. aasta kohtuotsusega Islamic Republic of Iran Shipping Lines jt *vs.* nõukogu [9] tühistas Üldkohus ka IRISLi ja muude laevandusettevõtjate (sh HDSL ja SAPID) nimede kandmise neid puudutavatesse loeteludesse põhjendusel, et nõukogu poolt esitatud asjaolud ei põhjendanud IRISLi loetelusse kandmist ja seetõttu ei saanud need põhjendada ka piiravate meetmete vastuvõtmist ning säilitamist teiste laevandusettevõtjate suhtes, kes olid loeteludesse kantud nende sidemete tõttu IRISLiga.

6. Hageja esitas 23. juuli 2015. aasta kirjas nõukogule nõude hüvitada kahju, mis oli tema hinnangul tekkinud nii tema nime esmakordse kui ka hilisema kandmise tõttu nende isikute loeteludesse, kes on IRISLi tegevusega seotud. Selles kahju hüvitamise nõudes väitis hageja, et tal on õigus selle varalise ja mittevaralise kahju hüvitamisele, mis tema hinnangul ei tekkinud tal mitte ainult loeteludesse kandmise tõttu rakendusmääruse nr 668/2010 ja määrusega nr 961/2010, vaid ka hilisemate loeteludesse kandmiste ja sinna uuesti kandmiste tõttu. Nõukogu jättis 16. oktoobri 2015. aasta kirjaga selle nõude rahuldamata.

## II. Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

7. HTTS esitas hagiavaldusega, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 25. novembril 2015, ELTL artikli 268 alusel hagi, milles ta palus mõista välja hüvitis kahju eest, mis tal väidetavalt tekkis tema kandmise tõttu rakendusmäärusega nr 668/2010 muudetud määruse nr 423/2007 V lisasse ja määruse nr 961/2010 VIII lisasse.

8. Üldkohus tegi otsuse sisulistes küsimustes, võtmata seisukohta nõukogu poolt vasturepliigis esitatud vastuvõetamatuse vastuväite kohta, mille ta esitas põhjendusega, et Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 46 ette nähtud tähtaeg on möödunud. [10]

9. Sisulistes küsimustes esitas Üldkohus enne oma analüüsi sissejuhatavad märkused, mis käsitlesid kohtupraktikas sedastatud kriteeriume, mille põhjal hinnatakse õigusvastasust kahju hüvitamise nõude raames. Seejärel lükkas ta üksteise järel tagasi need kaks väidet, mille HTTS oli esitanud, et tõendada, et on pandud toime liidu õiguse piisavalt selge rikkumine, st väite, et on rikutud loeteludesse kandmise materiaalõiguslikke tingimusi, ja väite, et on rikutud põhjendamiskohustust. Nende kahe väite tagasi lükkamise tulemusena järeldas Üldkohus, et ei ole pandud toime liidu õiguse piisavalt selget rikkumist, ning jättis hagi seepärast rahuldamata, ilma et oleks analüüsinud, kas on täidetud liidu vastutuse tekkimise tingimused.

6 T-562/10, EU:T:2011:716.

7 T-128/12 ja T-182/12, ei avaldata, EU:T:2013:312.

8 T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650.

9 T-489/10, EU:T:2013:453.

10 Vt selle kohtuotsuse punktid 21–26. Vt ka selle kohtuotsuse punkt 92.

## III. Menetlus Euroopa Kohtus ja poolte nõuded

10. HTTS esitas 13. veebruaril 2018 vaidlustatud kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse. Ta palub oma nõuetes Euroopa Kohtul vaidlustatud kohtuotsus tühistada; mõista nõukogult välja hüvitis summas 2 516 221,50 eurot varalise ja mittevaralise kahju eest ning viivis intressimääraga, mida kohaldab Euroopa Keskpank oma põhiliste refinantseerimistehingute suhtes, mida on suurendatud kahe protsendipunkti võrra, alates 17. oktoobrist 2015 ja kuni hüvitise täieliku tasumiseni; mõista kohtukulud välja nõukogult.

11. Nõukogu palub oma vastuses apellatsioonkaebusele Euroopa Kohtul jätta apellatsioonkaebus rahuldamata; teise võimalusena saata asi tagasi Üldkohtusse uueks arutamiseks, kolmanda võimalusena jätta hagi rahuldamata; mõista kogu menetluse kohtukulud välja HTTSilt.

12. Euroopa Komisjon, kes astus Üldkohtus toimuvasse menetlusse nõukogu nõuete toetuseks, palub jätta apellatsioonkaebus tervikuna rahuldamata; teise võimalusena hagi rahuldamata; mõista kohtukulud välja apellandilt.

13. HTTSi, nõukogu ja komisjoni suulised seisukohad kuulati ära kohtuistungil, mis toimus Euroopa Kohtus 26. novembril 2018.

## IV. Õiguslik analüüs

14. Apellant põhjendab oma apellatsioonkaebust nelja väitega. Euroopa Kohtu palvel on käesolev ettepanek keskendatud esimesele väitele.

### *A. Esimene väide*

#### *1. Poolte argumentide kokkuvõte*

15. HTTS väidab sisuliselt, et Üldkohus rikkus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 49 ja järgmistes punktides õigusnormi, võttes selle hindamisel, kas on pandud toime liidu õiguse piisavalt selge rikkumine, arvesse teavet ja asjaolusid, mida nõukogul ei olnud vaidlusaluse käitumise ajal ja millele viimane tugines hiljem, mitu aastat pärast seda käitumist. HTTS väidab, et Üldkohus ei tohiks selle rikkumise asetleidmise hindamisel asetuda vaidlusaluste meetmete võtmisest hilisemasse aega. Tema sõnul ei saa hilisemad muudatused ega uus teave või uued tõendid, mis ei olnud tegelikult vaidlusaluste meetmete võtmise põhjus, nõukogu käitumist tagantjärele õigustada. HTTS väidab ka, et Üldkohus eksis, kui järeldas õigusnormist, millega määratakse kindlaks tähtaeg, mille jooksul tuleb kahju hüvitamise nõue esitada, et institutsiooni käitumist on vaja analüüsida, võttes arvesse sündmusi, mis võisid toimuda ajavahemikul sellest käitumisest kuni hagi esitamiseni. Apellant lisab, et ühise välis- ja julgeolekupoliitika (edaspidi „ÜVJP“) eripära ei saa viia selleni, et liidu õiguse tõsise ja ilmselge rikkumise korral välistatakse igasugune nõukogu vastutus, sest piiravate meetmete võtmisel tuleb juhinduda ka õigusriigi põhimõtetest. Seda, et liidu õiguse piisavalt selget rikkumist ei esine, ei saa Üldkohus järeldada ka asjaolu põhjal, et kui Üldkohus tühistas määruse nr 961/2010, ei teinud ta seda kohese toimega, seda enam, et meetmed, mille nõukogu võttis selle tühistamise tulemusena, tunnistati samuti õigusvastaseks. Kohtuotsusest Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu[11] ilmneb, et see, kui nõukogu rikub oma kohustust esitada teave loetellu kandmise otsuse kohta või tõendid, mis kinnitavad piiravate meetmete põhjendusi, kujutab juba iseenesest endast ühe õigusnormi piisavalt selgelt rikkumist, mida ei saa parandada mitu aastat hiljem. HTTS väidab, et Üldkohus oleks pidanud võtma arvesse ka

11 30. mai 2017. aasta kohtuotsus (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

nõukogu väiteid kohtuasjades T-128/12 ja T-182/12[12], millest ilmneb tema sõnul, et nõukogul ei olnud 2012. aasta algul loetellu kandmiseks vajalikku teavet. Üldkohus ei oleks seega tohtinud arvesse võtta põhjendusi ja tõendeid, millele nõukogu tugines enese õigustamiseks Üldkohtule esitatud kahju hüvitamise nõude raames.

16. Nõukogu väidab sisuliselt, et Üldkohus ei eksinud, kui leidis, et nõukogu võis tugineda etteheidetavast käitumisest hilisemale ja hagi esitamisest varasemale teabele. See ei tähenda, et nõukogul võimaldatakse võimalikust vastutusest tagantjärele vabaneda, vaid tal võimaldatakse vaielda vastu sellele, et toimepandud rikkumine on piisavalt selge rikkumine, mis võib anda õiguse hüvitisele. Üldkohtu analüüsist ei tulene, et liidu institutsioonide vastutust ei olegi võimalik tuvastada, kui nad tegutsevad ÜVJP valdkonnas. Ükskõik missugust rikkumist, mille Üldkohus tühistamishagi raames tuvastas, ei saa pidada piisavaks, et see võiks olla kahju hüvitamise nõude raames liidu õiguse piisavalt selge rikkumine, ning Üldkohus võis niisuguse rikkumise olemasolu tuvastamisel arvesse võtta konkreetseid asjaolusid, mis on seotud sellega, et need meetmed võeti ÜVJP raames tehtud otsuste elluviimiseks. Üldkohus ei rikkunud õigusnormi ka sellega, kui tuvastas, et ehkki kohtuasja T-562/10[13] kontekstis hageja suhtes võetud piiravad meetmed on õigusvastased, sest rikuti põhjendamiskohustust, kuid ei ole välistatud, et need meetmed võisid olla käsitletaval juhul õigustatud, ning otsustas lükata tühistamise toime ajas edasi, et nõukogu saaks vajaduse korral võtta uued õiguspärased piiravad meetmed HTTSi suhtes. Mis puudutab seda, et vaidlustatud kohtuotsuses ei võetud arvesse kohtuotsust Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu, siis need kaks juhtumit ei ole sarnased, sest see kohtuotsus puudutab sisuliste tõendite puudumist, samas kui käesolevas kohtuasjas vaieldakse nõukogu kaalutlusõiguse kasutamise ja ulatuse üle. Igal juhul ilmneb kohtuotsusest Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu,[14] et õigusnorm, mida peab olema piisavalt selgelt rikutud, tagab kaitse ainult juhul, kui selle kohaldamise materiaalõiguslikud tingimused ei ole täidetud. Kuna on piisavalt teavet, mis näitab, et need materiaalõiguslikud tingimused olid täidetud, ei kohaldata individuaalsete õiguste kaitse põhimõtet. Seda, et materiaalõiguslikke tingimusi on järgitud, võib seega täiesti tõendada alles pärast asjaomase õigusakti vastuvõtmist. Nõukogu märgib ka, et liidu lepinguvälise vastutuse kohaldamise kord eeldab kaalumist, kumb on tähtsam, kas kahjustatud isiku huvi kaitse või vajadus tagada institutsioonide nõuetekohane toimimine. Ei ole õigustatud pakkuda hüvitist isikule, kellega seotud faktilised asjaolud, mis ilmnesid pärast aktide vastuvõtmist – mis iseenesest tunnistati õigusvastaseks –, kinnitasid talle ette heidetavat käitumist, mis leidis aset enne nende aktide vastuvõtmist. Need faktilised asjaolud kinnitavad seoseid HTTSi ja HDSLi, SAPID ja IRISLi vahel. Seda arvestades ei saa asuda seisukohale, et nõukogu on pannud toime liidu õiguse piisavalt selge rikkumise ainuüksi seepärast, et tema käsutuses ei olnud veel piisavalt tõendeid. Nõukogu palub seega lükata esimene väide tagasi.

17. Komisjon nõustub sisuliselt nõukogu argumentidega.

### *2. Õiguslik analüüs*

18. Õigussubjektide võimalus taotleda liidu kohtutes liidu lepinguvälise vastutuse tuvastamist teenib õigusliidu ideed ja kujutab endast viimast etappi õigussubjektide kaitsmisel liidu institutsioonide õigusvastaste tegude eest, kui need teod on põhjustanud kahju.[15] Selleks et õigusliit oleks tõesti õigusliit, on vaja, et juhul kui nõukogu tegutseb ÜVJP valdkonnas ja võtab seejärel piiravaid meetmeid, ei oleks tal puutumatust tema vastutuse võimaliku tekkimise suhtes.

12 12. juuni 2013. aasta kohtuotsus HTTS *vs.* nõukogu (T-128/12 ja T-182/12, ei avaldata, EU:T:2013:312).

13 7. detsembri 2011. aasta kohtuotsus HTTS *vs.* nõukogu (T-562/10, EU:T:2011:716).

14 30. mai 2017. aasta kohtuotsus (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

15 30. mai 2017. aasta kohtuotsus Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 35).

19. Kohtuotsuses Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu[16] meenutas Euroopa Kohus liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise tingimusi. Esimene tingimus – ja ainus, mida käsitletakse käesoleva apellatsioonkaebuse raames – on niisuguse õigusnormi piisavalt selge rikkumine, mille eesmärk on anda õigusi isikutele.[17] Niisugune rikkumine „on aset leidnud juhul, kui asjaomane institutsioon on *ilmselgelt ja raskelt* eiranud oma kaalutlusõiguse piire, ning selle tuvastamisel tuleb arvesse võtta eelkõige rikutud õigusnormi selguse ja täpsuse astet ning selle kaalutlusruumi ulatust, mille rikutud õigusnorm liidu ametiasutusele annab".[18] Liidu õigusnormi rikkumine „[on] igal juhul […] ilmselge siis, kui see kestis edasi, hoolimata kohtuotsusest, millega liikmesriigi kohustuste väidetav rikkumine tuvastati, Euroopa Kohtu eelotsusest või antud valdkonnas väljakujunenud kohtupraktikast, mille kohaselt on kõnesolev tegevus õigusvastane".[19]

20. Sellest piisavalt selge rikkumise nõudest tuleneb, et liidu institutsiooni ükskõik missugune õigusvastane käitumine ei anna tingimata õigust hüvitisele. Nagu rõhutab nõukogu, tuleneb Euroopa Kohtu klassikalisest praktikast niisugusena, nagu see on sõnastatud, et tuleb kaaluda, kumb on tähtsam, kas isikute huvid, et neid kaitstakse institutsioonide ilmselge õigusvastase käitumise eest, või kaalutlusruum, mis peab nendel institutsioonidel olema, et nende tegevust ei halvataks.

21. See viimane nõue kehtib eriti ÜVJP valdkonnas üldiselt ja konkreetselt piiravate meetmete alal, kus institutsioonide tegevust iseloomustab üldiselt vajadus tegutseda kiiresti osalise info põhjal, mis ei olegi tihti otseselt nõukogu käsutuses. Nõukogu raskused, mis puudutavad teabe ja tõendite kättesaadavust, muudavad *ohuhindamise*, mille ta peab läbi viima, kahtlemata keerukaks ja raskeks. Võimalik liidu vastutuse tekkimine nõukogu tegevuse tõttu piiravate meetmete võtmisel ei tohiks seega kahjustada liidu osalemist korra kaitsmisel maailmas.

22. Näib siiski, et sellist kahjustamise ohtu ei ole. Esiteks tuleb märkida, et need kolm tingimust,[20] mis peavad olema kumulatiivselt täidetud, et antaks õigus hüvitisele, on erakordselt ranged. Esiteks on Euroopa Kohus juba tunnistanud võimalust võtta selle hindamisel, kas väidetav liidu õiguse rikkumine oli piisavalt selge, arvesse lahendatavate olukordade keerukust.[21]

23. Peale selle ilmneb kohtuotsusest Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu[22] selgelt, et Euroopa Kohus on tõesti kohaldanud liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise traditsioonilisi tingimusi piiravate meetmete suhtes, mis on võetud seoses võitlusega tuumarelva leviku vastu Iraanis, ega ole oma nõudeid rangemaks muutnud, lähtudes asjaomase institutsiooni tegevusvaldkonnast.

24. Seega tuleb kohe tõdeda, et vaidlustatud kohtuotsusest ilmneb, et kui Üldkohus hindas, kas tegemist on liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega, püüdis ta välja selgitada, kas nõukogule ette heidetavaid rikkumisi ei pandud toime mitte enam ilmselgelt ja raskelt – nagu on nõutud väljakujunenud kohtupraktikas –, vaid „ilmselt ja lubamatult", viidates Üldkohtu kohtupraktikale, mida Euroopa Kohus ei ole minu teada kunagi kinnitanud.[23] Nagu ma eespool näitasin, ei ole Euroopa Kohtu hiljutises kohtupraktikas alust kohaldada piiravate meetmete korral rangemat testi. Lisaks tuleb märkida, et kuigi „suurem eesmärk säilitada rahu ja rahvusvaheline julgeolek [võib] õigustada teatud

16 30. mai 2017. aasta kohtuotsus (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

17 30. mai 2017. aasta kohtuotsus Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 29).

18 30. mai 2017. aasta kohtuotsus Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

19 30. mai 2017. aasta kohtuotsus Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

20 Meenutan, et need on isikutele õigusi andva liidu õigusnormi piisavalt selge rikkumise olemasolu, kahju esinemine ning otsene põhjuslik seos selle rikkumise ja kahju vahel: vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 29. Vt ka 4. juuli 2000. aasta kohtuotsus Bergaderm ja Goupil *vs.* komisjon (C-352/98 P, EU:C:2000:361, punktid 41 ja 42).

21 Vt teiste hulgas 4. juuli 2000. aasta kohtuotsus Bergaderm ja Goupil *vs.* komisjon (C-352/98 P, EU:C:2000:361, punkt 40), 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Holcim (Deutschland) *vs.* komisjon (C-282/05 P, EU:C:2007:226, punkt 47) ning 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punkt 160).

22 30. mai 2017. aasta kohtuotsus (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

23 Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 31. Vt ka selle kohtuotsuse punkt 46.

ettevõtjatele põhjustatavaid negatiivseid tagajärgi, isegi kui need on märkimisväärsed, mis tulenevad selle keskse eesmärgi saavutamise huvides liidu poolt võetud aktide rakendamisest“,[24] nagu meenutab Üldkohus, on need tagajärjed õigustatud ainult juhul, kui need kaasnevad liidu õiguspärase tegevusega.[25] Seega kahtlen, kas sellest tõdemusest saab tuletada mingeid juhiseid, kui tuleb otsustada, kas tegemist on või ei ole liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega.

25. Kui klassikalise kohtupraktika kohaselt tuleb hinnata, kas etteheidetav käitumine kujutab endast „ilmselget ja rasket eiramist“, püüdis Üldkohus seega välja selgitada, ega tegemist ei ole ilmselge ja lubamatu rikkumisega. Selle teabe arvesse võtmine, mida nõukogul ei olnud vaidlusaluste meetmete võtmise hetkel, kujutab endast aga tagajärgi, mille toob kaasa paradigmamuutus, mis selles ainult semantilise näilisuse nihkes end peidab, sest tundub, et see kuulub tõesti asjaomase institutsiooni käitumise *lubatavuse* kontrolli valdkonda. Õigusnormi rikkumise sümptom, mis Üldkohtu analüüsi – nagu ma kogu selles ettepanekus näitan – paigast nihutab ja seega vääraks muudab, seisneb seega tähenduses, mille Üldkohus on mõistele „piisavalt selge rikkumine andnud“.

26. Lisaks ei saa nõukogu võimalust tugineda vaidlusaluse akti vastuvõtmisest hilisematele tõenditele – ja nii etteheidetavat käitumist tagantjärele õigustada – õiguslikult põhjendada, nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 49 väidab, ka asjaolu, et „erinevalt tühistamishagist võib lepinguvälise vastutuse tuvastamise hagi esitada viie aasta jooksul alates sündmusest, mis kõnealuse kahju põhjustas“. Kinnitades, et „institutsioon, kelle lepinguvälisele vastutusele viidatakse, [võib] põhimõtteliselt tugineda enda õigustamiseks kõigile asjasse puutuvatele asjaoludele, mis on aset leidnud enne, kui eespool osutatud tähtajal on tema vastu kahju hüvitamise hagi esitatud, nii nagu võib ka hageja tõendada talle tekkinud kahju ulatust ja suurust viitega tõenditele, mis on selle kahju tekkimisest ajaliselt hilisemad“,[26] rikkus Üldkohus õigusnormi ja ajas ilmselgelt segi kaks eraldi ajahetke, millesse need kaks nii erinevat liidu lepinguvälise vastutuse kohaldamise tingimust asetuvad. Et teha kindlaks, kas tegemist on liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega, peab kohus hindama institutsiooni käitumist hetkel, kui võeti vastu vaidlusalune akt – käsitletaval juhul üksikotsused, millega HTTSi suhtes võeti 2010. aastal piiravad meetmed. Euroopa Kohus ei öelnud oma kohtuotsuses Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu[27] midagi muud, kui tuvastas, et „nõukogu kohustus esitada vaidlustamise korral teave või tõendid, mis toetavad […] piiravate meetmete võtmise põhjendusi, tulenes […] praktikast, mis oli *vaidlusaluste sätete vastuvõtmise ajaks* juba välja kujunenud“.[28] Piisavalt selget rikkumist tuleb mõista kui mõistet, mis oli konkreetseks hetkeks, milleks on etteheidetava käitumise hetk, juba kinnistunud. Muide, näib, et sama kohtuasja C-45/15 P kontekstis nõustus Euroopa Kohus piisavalt selge rikkumise niisuguse staatilise käsitlusega, sest ta väitis siis, et „kohtupraktika, mille kohaselt ta peab vaidlustamise korral esitama teabe või tõendid, mis toetaksid […] piiravate meetmete võtmise põhjendusi, ei olnud vaidlusalustest sätetest esimese *vastuvõtmise ajal* selgelt välja kujunenud“.[29] Vastupidi, kahju – mis on tingimata hilisem[30] asjaolust, mis selle tekitas – võib muutuda, st põhimõtteliselt suureneda ajaga ning kujutab endast liidu lepinguvälise vastutuse triptühhoni dünaamilist koostisosa. On niisiis täiesti loogiline, et pool, kellel tekkis liidu institutsiooni tegevuse tõttu kahju, peab saama tugineda asjaoludele, mis leidsid aset pärast kahju tekitanud asjaolu – piisavalt selget rikkumist –, et tõendada, et kahju on tõesti olemas.

24 Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 45.

25 Vt 30. mai 2017. aasta kohtuotsuse Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 39).

26 Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 49.

27 30. mai 2017. aasta kohtuotsus (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

28 30. mai 2017. aasta kohtuotsuse Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 40). Kohtujuristi kursiiv.

29 30. mai 2017. aasta kohtuotsuse Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 34). Kohtujuristi kursiiv.

30 Kahju võib tekkida ka samal ajal asjaoluga, mis selle tekitab, või vahetult pärast seda, kuid see ei saa juba definitsiooni poolest tekkida varem.

27. Nagu ma juba märkisin, olen täiesti valmis tunnistama, et nõukogu tegevuse suhtes kehtivad piiravate meetmete alal erinõuded ning et neid tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta, kui hinnatakse, kas kohaldada liidu lepinguvälist vastutust. Kohtuasja materjalidest ei ilmne siiski, et nõukogul oli HTTSi vaidlusaluste meetmetega loetellu kandmise konkreetsel juhul niisuguseid piiranguid, ja nõukogu peab igal juhul selgitama selle olukorra keerukust, millega ta piiravate meetmete *võtmise hetkel* silmitsi seisis, et liidu kohus võiks neid vajaduse korral arvesse võtta, tegemaks kindlaks, kas etteheidetav käitumine kujutab endast liidu õiguse piisavalt selget rikkumist.[31]

28. Seega näib üldine järeldus, millele Üldkohus jõuab vaidlustatud kohtuotsuse punktis 51, mille kohaselt tähendaks „asjaomase institutsiooni esitatud tõenditele tulemusetu laadi omistamine, kui institutsioon […] võtnud […] vastu rahaliste vahendite külmutamise meetme, mille üle vaidlus käib, et takistataks tõsiselt nende pädevuste tõhusat teostamist, mis on liidu institutsioonidele ÜVJP valdkonnas lepingutega antud, sätestades selle poliitika rakendamiseks vajalike piiravate meetmete võtmise nende institutsioonide poolt“, mulle vähemalt rahutust põhjustav ega saa igal juhul vabastada nõukogu kohustusest niisugust ohtu üksikasjalikult kirjeldada.

29. Eelnevast tuleneb, et leides, et piisavalt selge rikkumise moodustavad ainult ilmselged ja lubamatud rikkumised, ning analüüsides etteheidetavat käitumist teabe ja tõendite põhjal, millele tuginetakse pärast vaidlusaluste meetmete võtmist, moonutas Üldkohus kontrolli, mille ta oleks pidanud läbi viima, ja rikkus oma arutluskäigus õigusnormi. Seepärast tuleb esimese väitega nõustuda.

30. Sooviksin lisada veel mõned mõtted.

31. Mul tekib küsimus, et kui Üldkohus nõustus, et nõukogu võib tugineda sellele teabele ja nendele tõenditele pärast etteheidetava käitumise asetleidmist, siis mil määral oleks ta pidanud ka arvesse võtma – ilma et talle saaks ette heita topeltstandardeid, nagu väidab HTTS – sündmusi, mis mõjutasid HTTSi pärast 2010. aastat. Selles küsimuses märgin, et Üldkohus tühistas määruse nr 961/2010 HTTSi puudutavas osas 7. detsembri 2011. aasta kohtuotsusega HTTS *vs.* nõukogu põhjendamiskohustuse rikkumise tõttu.[32] Kuna Üldkohus ei välistanud siiski, et loetellu kandmine võib olla põhjendatud sisuliselt, otsustas ta jätta õigusvastase määruse kehtima kaheks kuuks.[33] 23. märtsil 2012 tunnistati määrusega (EL) nr 267/2012[34] kehtetuks määrus nr 961/2010, kuhu HTTS oli uuesti kantud rakendusmäärusega (EL) nr 54/2012[35], kuid HTTS jäeti loetellu samadel põhjustel nagu rakendusmäärusega nr 54/2012. Üldkohus tühistas alates 22. augustist 2013 selle loetellu jätmise oma 12. juuni 2013. aasta kohtuotsusega HTTS *vs.* nõukogu,[36] millega leiti, et nõukogu käsutuses ei olnud konkreetseid tõendeid ja see institutsioon tegi oma hindamises ilmse vea. 15. novembril 2013 kandis nõukogu HTTSi uuesti loetellu, võttes vastu rakendusmääruse (EL) nr 1154/2013.[37] Üldkohus tühistas rakendusmääruse apellanti puudutavas osas loetellu kandmise põhjendamatuse tõttu. Tehes otsust nõukogu nõude kohta säilitada tühistatud akti toime ajas, jättis Üldkohus selle nõude rahuldamata, eelkõige sel põhjusel, et „viisi, kuidas nõukogu menetles hagejate juhtumeid halduslikust aspektist, iseloomusta[s] hoolikuse puudumine“.[38] Üldkohus rõhutas asjaolu, et seekord on tegemist järjekorras kolmanda tühistava kohtuotsusega, mis puudutab HTTSi.[39] See viimane kohtuotsus tehti

31 Vt analoogia alusel 30. mai 2017. aasta kohtuotsuse Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402, punkt 41).

32 T-562/10, EU:T:2011:716, punkt 39.

33 Vt 7. detsembri 2011. aasta kohtuotsus HTTS *vs.* nõukogu (T-562/10, EU:T:2011:716, punktid 41–43).

34 Nõukogu 23. märtsi 2012. aasta määrus, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 961/2010 (ELT 2012, L 88, lk 1).

35 Nõukogu 23. jaanuari 2012. aasta rakendusmäärus, millega rakendatakse määrust (EL) nr 961/2010, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2012, L 19, lk 1).

36 T-128/12 ja T-182/12, ei avaldata, EU:T:2013:312.

37 Nõukogu 15. novembri 2013. aasta rakendusmäärus, millega rakendatakse määrust (EL) nr 267/2012 (ELT 2013, L 306, lk 3). Vt 18. septembri 2015. aasta kohtuotsus HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu (T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650, punkt 20 jj).

38 18. septembri 2015. aasta kohtuotsus HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu (T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650, punkt 66).

39 18. septembri 2015. aasta kohtuotsus HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu (T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650, punkt 66). Sel kuupäeval tühistati ka IRISLi, HDSLi ja SAPID loeteludesse kandmised: vt 18. septembri 2015. aasta kohtuotsus HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu (T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650, punkt 18).

18. septembril 2015 ja HTTS esitas kahju hüvitamise nõude Üldkohtule 25. novembril 2015, nii et need Üldkohtu kolm tühistavat kohtuotsust ja nõukogu hoolikuse puudumise tuvastamine lõpuks oleksid ka võinud sama hästi olla tõendid, mis kinnitavad, et nõukogu pani ilmselge ja raske rikkumise toime juba esmakordsel loetellu kandmisel vaidlusaluste meetmetega, kui loogikat, mida Üldkohus järgis vaidlustatud kohtuotsuses, kohaldada ka hageja kasuks.

32. Tunnistan, et mul on selles olukorras mõnevõrra raske sobitada arutluskäiku, mida Üldkohus järgis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 46 ja järgmistes punktides ning milles ta nõustus, et nõukogu võib tugineda teabele ja tõenditele, mida tal ei olnud etteheidetava käitumise kuupäeval, et vaielda vastu etteheitele, et ta on pannud toime liidu õiguse selge rikkumise, kokku sama kohtuotsuse punktiga 73, milles Üldkohus otsustas, et nõukogu käitumisel pärast 23. jaanuari 2012 ei ole mingit tähtsust selle kindlakstegemisel, kas nõukogu rikkus piisavalt selgelt apellandi tõhusat kohtulikku kaitset, kuna vaidluse ese ei olnud nõue hüvitada kahju, mis HTTSil väidetavalt tekkis seepärast, et ta kanti uuesti loeteludesse pärast 7. detsembri 2011. aasta kohtuotsust HTTS *vs.* nõukogu[40] ja 12. juuni 2013. aasta kohtuotsust HTTS *vs.* nõukogu[41], vaid ainult selle kahju hüvitamine, mis tal väidetavalt tekkis ajavahemikul 26. juulist 2010 kuni 23. jaanuarini 2012.

33. Lõpuks nõustun Üldkohtuga, kui ta kinnitab, et tühistamishagi ja kahju hüvitamise nõue on kaks eraldi õiguskaitsevahendit ning akti võimalik tühistamine ei ole piisav tõend liidu õiguse piisavalt selgest rikkumisest.[42] Konkreetsel juhul, mida Euroopa Kohus peab praegu arutama, tekib mul siiski küsimus, kas selle sõltumatuse võib tunnistada niisuguseks, et tullakse tagantjärele tagasi selle juurde, mis akti tühistamiseni viis. Teiste sõnadega võib öelda, et kui kohtuasja T-562/10 raames tühistas Üldkohus ühe kahest vaidlusalusest meetmest põhjendamiskohustuse rikkumise tõttu, siis näib, et nõukogul on lubatud parandada kahju hüvitamise nõude raames tagantjärele esialgne õigusvastasus viisil, mis kaotab kokkuvõttes kahju hüvitamise eesmärgil tühistamise toime. Ei ole vaja enam lihtsalt kontrollida, kas õigusvastasus, millele tühistamishagi raames reageeritakse, kujutab endast liidu õiguse piisavalt selget rikkumist, vaid tulla tagasi selle õigusvastasuse tuvastamise enda juurde, mis võib seega kahju hüvitamise nõude raames „kaduda“. Tuleb aga veel kord märkida, et kui nõukogu ei viita tõsistele raskustele ja ohule, et ÜVJP tõhusus satub ohtu,[43] tekib mul küsimus, kas see, kui anda piiravate meetmete alal nõukogule signaal, et missugused ka ei oleks tema õigusvastase tegevuse tingimused, saab ta alati oma akte tagantjärele õigustada, kallutab kaalukausi liialt institutsiooni poole õigussubjektide õiguste kahjuks[44] ja õhutab ennetavat loetellu kandmise poliitikat, ilma et loetellu kandmine oleks tõesti või mõjuvalt põhjendatud, sest ainult käitumine, mis ei ole lihtsalt *tõsine*, vaid on *väga tõsine*, võib tuua kaasa tühistamise ja liidu vastutuse kohaldamise.

34. Analüüsigem nüüd apellatsioonkaebuse ülejäänud väiteid.

### *B. Apellatsioonkaebuse teised väited*

35. Nagu märgitud,[45] analüüsin neid väiteid kiiremini, seda enam, et käsitlen neid esimese väite ja selle raames tuvastatud õigusnormi rikkumise analüüsi jätkuks.

40 T-562/10, EU:T:2011:716.

41 T-128/12 ja T-182/12, ei avaldata, EU:T:2013:312.

42 Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 48.

43 Näib, et Üldkohus ise ei uskunud enam, et HTTSi juhtumil esinesid niisugused raskused või ohud: vt 18. septembri 2015. aasta kohtuotsus HTTS ja Bateni *vs.* nõukogu (T-45/14, ei avaldata, EU:T:2015:650, punkt 63 jj).

44 Täielikkuse huvides meenutan, et kontrollides, kas on õiguspärane üks komisjoni peaaegu karistusotsuse laadi otsus, mis tehti valdkonnas, kus liit teostab täielikku kontrolli, võib see kohus kaitseõiguste järgimise huvides nõustuda niisuguse teabe arvesse võtmisega, mis ei olnud komisjonile teada tema otsuse tegemise hetkel. See võimalus näib siiski olevat väga piiritletud ja on olemas ainult isikute huvides, kes soovivad kaitsta ennast institutsiooni tegevuse eest, mitte vastupidi. Vt näiteks 21. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus Galp Energía España jt *vs.* komisjon (C-603/13 P, EU:C:2016:38, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).

45 Vt käesoleva ettepaneku punkt 14.

*1. Teine väide, et on rikutud õigusnormi sellega, et Üldkohus leidis, et nõukogu hinnang, et HTTSi tuleb pidada äriühinguks, keda omab või kontrollib IRISL, ei kujuta endast igal juhul rasket ja lubamatut viga ega ilmselget hindamisviga*

*a. Poolte argumentide kokkuvõte*

36. Apellandi kriitika on sisuliselt suunatud peamiselt vaidlustatud kohtuotsuse punktide 56–63 vastu. Üldkohus rikkus tema sõnul õigusnormi, kui otsustas punktis 56, et mis puudutab selliseks äriühinguks kvalifitseerimist, mis on „teise üksuse omanduses või kontrolli all" – mida arvesse võttes tema suhtes piiravad meetmed võeti –, siis seda tuleb hinnata, jättes kõik omandisuhet puudutavad kaalutlused kõrvale. Seejärel heidab HTTS Üldkohtule ette seda, et viimane leidis, et andmed, mille nõukogu esitas tagantjärele, on osutunud piisavateks tõenditeks, mis võimaldavad pidada tõenäoliseks asjaolu, et hageja oli „„[e]ttevõtja Islamic Republic of Iran Shipping Lines (IRISL) kontrolli all ja/või tegutse[s] selle nimel". HTTS heidab Üldkohtule ette ka seda, et viimane ei võtnud arvesse hilisemaid arenguid oma kohtupraktikas, mis puudutava konkreetselt IRISLi loeteludesse kandmisi, tuginedes samal ajal teabele, mille nõukogu esitas pärast vaidlusaluste meetmete võtmist, ning järeldas, et liidu õiguse piisavalt selget rikkumist ei esine. Lisaks ei võimalda vaidlusalused meetmed tema sõnul loetellu kanda üksust, kes tegutses lihtsalt IRISLi huvides.

37. Nõukogu palub lükata teine väide tagasi. HTTS tõlgendas tema sõnul vaidlustatud kohtuotsuse punkti 56 valesti, sest Üldkohus ei otsustanud, et omandisuhted ei etenda mingit rolli, kui hinnatakse, kas loetellu kandmise materiaalõiguslikud tingimused on täidetud. Mis puudutab seda, et Üldkohus võttis arvesse teavet, mis esitati pärast vaidlusaluste meetmete võtmist ja mille tõttu tehti järeldus, et HTTSi võib tõenäoliselt pidada IRISLi omanduses ja/või kontrolli all olevaks, siis nõukogu viitab seisukohale, mida ta avaldas esimese väite raames. Lisaks ilmneb vaidlusalustest meetmetest selgelt, et loetellu kandmise kriteerium kujutas endast kahte alternatiivset võimalust ja puudutas tõesti nii kontrolli all oleva üksuse juhtumit kui ka IRISLi huvides tegutseva üksuse juhtumit. Nõukogu kiidab heaks Üldkohtu analüüsi erineva teabe kohta ja väidab, et viimane ei rikkunud õigusnormi, kui järeldas, et piisavalt selget rikkumist ei esine, sest selle teabe põhjal on tõenäoline, et HTTS vastab tingimustele, mida on vaidlusalustes meetmetes nõutud, et isiku saaks loetellu kanda.

38. Komisjon nõustub sisuliselt Üldkohtu seisukohaga ja peab vastuvõetamatuks argumenti, et Üldkohus hindas faktilisi asjaolusid valesti, kui järeldas, et apellanti võib pidada vaidlusalustes meetmetes sätestatud loetellu kandmise kriteeriumile vastavaks, sest HTTS ei väida, et faktilisi asjaolusid oleks moonutatud, ja Euroopa Kohtu kontroll apellatsioonkaebuse raames on traditsiooniliselt piiratud õiguslike küsimustega.

*b. Õiguslik analüüs*

39. Märgin kohe, et etteheide, millega kritiseeritakse vaidlustatud kohtuotsuse punkti 56, tuleb tagasi lükata, sest hageja tõlgendab seda punkti valesti, nagu väidab nõukogu. Üldkohus ei rikkunud õigusnormi, kui otsustas, et äriühingu võib kvalifitseerida „teise üksuse omanduses või kontrolli all" olevaks äriühinguks, kui see teine üksus on olukorras, kus ta saab mõjutada asjaomase äriühingu kaubanduslikke valikuid, isegi kui tal puudub igasugune õiguslik omandisuhe. See ei tähenda, et võimalikule omandisuhtele ei oleks omistatud mingit tähtsust, vaid lihtsalt seda, et mis tahes omandisuhte puudumine ei piisa, et asuda seisukohale, et see kriteerium ei ole täidetud, ning seda enam, et see kriteerium on selgelt sõnastatud alternatiividena, st puudutab kas omamise või kontrolli olukorda. Nendest kaalutlustest tuleneb ka, et etteheide, et vaidlusalused meetmed ei võimalda kanda loetellu äriühingut, kes ei tee muud, kui tegutseb IRISLi huvides, tuleb lükata põhjendamatuse tõttu tagasi, võttes arvesse vaidlusaluste meetmetega loetellu kandmise kriteeriumi sõnastust ennast. Üldkohtu hinnangu puhul kriteeriumide sisule ei ole rikutud ühtegi õigusnormi.

40. Ülejäänud osas ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse punktist 58 ja järgmistest punktidest, et Üldkohus kohaldas talle hindamiseks esitatud konkreetsel juhul ja tingimustel, mida ta selgitas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 42–53, testi, mille eesmärk on teha kindlaks, kas tegemist oli liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega. Kontrollides, kas ette heidetud loetellu kandmise materiaalõiguslike tingimuste rikkumine võib olla niisugune rikkumine, jõudis Üldkohus järeldusele, et „nõukogu poolt esitatud asjaolud on aga asjasse puutuvad kaudsed tõendid, mis on piisavalt täpsed ja ühtelangevad ja võimaldavad siinse kahju hüvitamise hagi raames järeldada, et asjaolu, et HTTS oli „IRISLi kohtrolli all ja/või tegutses tolle nimel", näis vähemalt tõenäoline".[46] Seega kuigi nõukogu nõustus, et tal ei olnud teavet või tõendeid loetellu kandmise hetkel 2010. aastal, ning ta ei esitanud sellel kuupäeval täpseid ja konkreetseid põhjuseid, miks HTTS loetellu kanti,[47] muutis asjaolu, et ta sai need hiljem, 2010. aasta loetellu kandmised Üldkohtu silmis *tõenäoliselt* õigustatuks ning Üldkohus välistas seega, et tegemist oli piisavalt selge rikkumisega.[48]

41. Selles arutluskäigus on rikutud sama õigusnormi, mis sai tuvastatud esimese väite raames, sest see arutluskäik on selle väite loomulik jätk, kuna Üldkohus kohaldas siin praktikas seda, mida ta püüdis enne teoreetiliselt õigustada. Ma ei arva seega – nagu väidavad nõukogu ja komisjon –, et siin oleks tegemist lihtsalt HTTSi katsega kritiseerida hinnangut faktilistele asjaoludele, mis jääb juhul, kui neid ei ole moonutatud – mida ta ei ole muide väitnud –, väljapoole kontrolli, mida Euroopa Kohus apellatsioonkaebuse raames teostab. Samadel põhjustel, mis on esitatud esimest väidet käsitlevas arutluskäigus, tuleb järeldada, et Üldkohus ei lähtunud õigest ajahetkest, milleks on etteheidetava käitumise hetk. Teiste sõnadega, ja kui kasutada meditsiiniteemalist metafoori, siis kui ma tegin õigesti kindlaks, et sümptom on õigusnormi rikkumine vaidlustatud kohtuotsuse punktis 42 ja järgmistes punktides, on ilmne, et haigus avaldus punktis 58 ja järgmistes punktides, ning lõpuks halvas gangreen kogu analüüsi, milles püüti teha kindlaks, kas esineb piisavalt selge rikkumine, st käsitletaval juhul loetellu kandmise materiaalõiguslike tingimuste piisavalt selge rikkumine tõendite ebapiisavuse tõttu.

42. Ma saan aru ka apellandi hämmingust seoses sellega, mida Üldkohus tuvastas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 63, st et „*hageja kandmisel vaidlusalustesse loeteludesse* […] ei olnud IRISLi, HDSLi ja SAPID kandeid veel tühistatud".[49] Sellele etteheitele vastates keeldus Üldkohus arvesse võtmast asjaolusid, millele apellant viitas ja mis leidsid aset pärast vaidlusaluste meetmete võtmist. Nõnda ei asetanud ta end ilmselgelt samasse ajahetke, millesse ta asetas end siis, kui hindas nõukogu käitumist ja viimase viidatud asjaolusid. Taas ei lubanud ta apellandile seda, mida lubas nõukogule.

43. Sellest tuleneb niisiis, et Üldkohtu arutluskäigus, mis puudutab etteheidet, et pandi toime loetellu kandmise materiaalõiguslike tingimuste piisavalt selge rikkumine seetõttu, et nõukogu ei tõendanud piisavate tõenditega, et HTTS oli IRISLi kontrolli all, on rikutud õigusnormi. Teise väitega tuleb järelikult nõustuda.

46 Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 58.

47 Tõden, et vaidlusalustes meetmetes loetellu kandmise põhjendusena esitatud põhjendused kujutavad endast ainult loetellu kandmise kriteeriumi uuesti ära toomist.

48 Märgin, et piirava meetme põhjenduste õiguspärasuse kontrolli raames valitseb väljakujunenud kohtupraktika, mille kohaselt ei tohi kohtulik kontroll piirduda nende põhjenduste abstraktse tõenäosuse hindamisega, vaid peab puudutama küsimust, kas need põhjendused või vähemalt üks nendest, mis leitakse eraldi võetuna olevat selle meetme õigustamiseks piisav, on põhjendatud: vt 19. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Azarov *vs.* nõukogu (C-530/17 P, EU:C:2018:1031, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

49 Kohtujuristi kursiiv.

*2. Kolmas ja neljas väide koos käsitletuna*

*a. Poolte argumentide kokkuvõte*

44. Kolmanda ja neljanda väite raames – mida tuleb analüüsida koos – väidab HTTS sisuliselt esiteks, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ei leidnud, et õigusvastasus, mille ta tuvastas määruse nr 961/2010 puhul, mõjutas ka rakendusmääruse nr 668/2010 õiguspärasust, ja seda seetõttu, et apellant ei olnud esitanud selle viimase määruse peale tühistamishagi. Rakendusmääruse nr 668/2010 õiguspärasuse eeldamine tuleb seega ümber lükata ning põhjendamiskohustuse rikkumist, mis rakendusmääruse nr 668/2010 puhul toime pandi, ei ole võimalik õigustada hilisemate põhjendustega, nagu tegi Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 89 ja 90. Teiseks väidab HTTS, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 88 on rikutud õigusnormi, sest ebapiisavat põhistust tuleb pidada asjaoluks, mis võib anda õiguse hüvitisele. HTTS meenutab, kui oluline on põhjendamiskohustus ja kuidas see on seotud tõhusa kohtuliku kaitsega niisugusena, nagu see tuleneb Üldkohtu otsusest Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu.[50] Üldkohus ei oleks tohtinud piirduda väitega, et ebapiisav põhistus ei ole üldiselt asjaolu, mis toob kaasa liidu vastutuse tekkimise, vaid oleks pidanud kontrollima talle esitatud konkreetsel juhul, ega põhjendamiskohustuse rikkumine ei toonud kaasa apellandi tõhusa kohtuliku kaitse rikkumist, mis võib anda õiguse hüvitisele.

45. Nõukogu palub sisuliselt need kaks väidet tagasi lükata. Esiteks oli Üldkohtul õigus, kui ta leidis, et 7. detsembri 2011. aasta kohtuotsuse HTTS *vs.* nõukogu[51] ulatus on piiratud ainult määrusega nr 961/2010. Üldkohus otsustas ka õigesti, et HTTS pidi talle esitatud hagi raames esitama eraldi argumendid – mis tõendavad, et põhjendamiskohustuse rikkumine mõjutab ka rakendusmäärust nr 668/2010 –, mida ta ei teinud. Teiseks väidab nõukogu, et hüvitise välistamist ebapiisava põhistuse korral õigustab see, et õiguse hüvitisele hüvitav otstarve on piiratud, et kaitsta liidu institutsioonide tegevusvõimet. Üldkohus ei teinud pealegi muud, kui meenutas väljakujunenud kohtupraktikat. HTTS ei ole tõendanud seost põhjendamiskohustuse rikkumise ja tema tõhusa kohtuliku kaitse võimaliku rikkumise vahel, mis sellega kaasnes, ega ka seda, miks ta ei saanud oma kaitseõigusi kasutada. Üldkohtu otsuse Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu[52] lõik, millele ta tugineb, ei puuduta muide seda probleemi, vaid pigem nende piiravate meetmete põhjendatuse kontrolli, millega oli tegemist tookord. Igal juhul piisab sellest, kui hageja saab kahju hüvitamise nõude raames põhjendustega tutvuda.

46. Komisjon nõustub sisuliselt nõukogu seisukohaga.

*b. Õiguslik analüüs*

47. Kolmandas ja neljandas väites kritiseeritakse vaidlustatud kohtuotsuse osa, milles käsitletakse väidet, et on rikutud kohustust põhjendada vaidlusaluseid meetmeid, mis kujutab endast piisavalt selget rikkumist, kusjuures HTTS tugineb oma kriitika põhjendamiseks peamiselt kohtuotsusele, millega Üldkohus tühistas põhjenduse puudumise tõttu määruse nr 961/2010 osas, milles see puudutab apellanti. Arutluskäik selle analüüsi raames näitab muide, et apellandi argumendid puudutasid ka tõhusa kohtuliku kaitse teemat.[53]

50 25. novembri 2014. aasta kohtuotsus (T-384/11, EU:T:2014:986).

51 T-562/10, EU:T:2011:716.

52 25. novembri 2014. aasta kohtuotsus (T-384/11, EU:T:2014:986).

53 Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 74–78.

48. Mis puudutab etteheidet, et rakendusmääruse nr 668/2010 õiguspärasust eeldatakse põhjusel, et HTTS ei esitanud selle peale tühistamishagi, siis Üldkohtul oli õigus, kui ta otsustas, et kohtuotsusest, millega ta tühistas ainult määruse nr 961/2010, ei saa teha mingit järeldust, et rakendusmäärus nr 668/2010 on õigusvastane, ning et HTTS pidi tõendama, miks võib tema rakendusmäärusega nr 668/2010 loetellu kandmise tema arvates kvalifitseerida nõukogul lasuva põhjendamiskohustuse piisavalt selgeks rikkumiseks. See etteheide tuleb seega põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

49. Seejärel tuleb märkida, et vaidlustatud kohtuotsuse punkt 89, mille kohaselt „peab siinse kahju hüvitamise nõude raames kõnealuse piirava meetme õiguspärasust igal juhul hindama hilisemate põhjenduste alusel, mille nõukogu esitas oma […] otsuses 2012/35/ÜVJP[54]“,[55] kujutab endast selle õigusnormi rikkumise uut väljendust, mille Üldkohus pani toime oma analüüsi eeldustes. Terminoloogiaalase ranguse tõttu, millest tuleb mõistete mõistmisel ja hagide vahel vahet tegemisel lähtuda, pean rõhutama, et see punkt puudutab määrust nr 961/2010, ning et selle määruse õiguspärasuse küsimus lahendati lõplikult Üldkohtu otsuses, millega see tühistati HTTSi puudutavas osas. See punkt 89 viib aga ilmselgelt segadusse ja mõttele, et tühistamishagi raames tuvastatud õigusvastasuse võib seada kahtluse alla kahju hüvitamise nõude raames. Loodan, et tõendasin piisavalt, et see ei saa olla nii. Igal juhul ilmneb ka selgelt, et hinnates, kas nõukogu põhjendamiskohustuse rikkumine apellandi loetellu kandmisel määrusega nr 961/2010 kujutas endast piisavalt selget rikkumist, võttis Üldkohus uuesti – nagu HTTS õigesti märgib – arvesse põhjendavaid asjaolusid, mis leidsid aset pärast 2010. aastat,[56] mis muutis arutluskäigu ekslikuks. Kuna see etteheide on põhjendatud, tuleb kolmanda väitega nõustuda.

50. Mis puudutab küsimust, kas liidu vastutuse saab akti ebapiisava põhjendatuse korral süstemaatiliselt välistada, siis vaidlustatud kohtuotsusest ilmneb, et Üldkohus isegi leidis, et nende argumentide jätkuks, mille HTTS esitas seoses põhjendamiskohustuse rikkumisega, võib olla tuginemine tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttele.[57] Isegi eeldusel, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 88 viidatud kohtupraktika, mille kohaselt „[ei saa] akti ebapiisavad põhjendused […] tekitada liidu [lepinguvälist] vastutust“, on samamoodi kohaldatav piiravate meetmete korral,[58] näib igal juhul, et Üldkohus ei piirdunud sellega, kui lükkas väite tagasi, vaid läks oma analüüsis veelgi kaugemale, nagu näitab sõna „sellegipoolest“ kasutamine punktis 89 selle kontrollimisel – minu arvates ekslikku meetodi abil –, kas 2012. aastal esitatud põhjendused ei võiks anda mitte üksnes apellandile, vaid ka Üldkohtule piisavalt teavet, miks HTTS loetellu kanti, ja põhjuste kohta, kuidas väidetav kahju tekkis. Seda tehes – ja ehkki ta tegi seda minimaalse analüüsiga – kaalus Üldkohus ikkagi võimalust – *quod non* –, et põhjendamiskohustuse rikkumine oli nii märkimisväärne, et kahjustas tunduvalt HTTSi tõhusat kohtulikku kaitset. Seetõttu tuleb neljas väide tagasi lükata.

### *C. Analüüsi järeldus*

51. Õigusnormi rikkumise tõttu, mille Üldkohus oma arutluskäigus toime pani ja mis avaldas mõju kogu sellele analüüsile, kas leidis aset piisavalt selge rikkumine, teen Euroopa Kohtule ettepaneku nõustuda apellatsioonkaebuse esimese, teise ja kolmanda väitega. Peale selle ei usu ma, et menetlusstaadium võimaldaks teha Euroopa Kohtul endal asjas otsuse.

54 23. jaanuari 2012. aasta otsus, millega muudetakse otsust 2010/413/ÜVJP, mis käsitleb Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2012, L 19, lk 22).

55 13. detsembri 2017. aasta kohtuotsus HTTS *vs.* nõukogu (T-692/15, EU:T:2017:890). Kohtujuristi kursiiv.

56 Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 90.

57 Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 78.

58 See küsimus võib tõesti tekkida, võttes arvesse, et need meetmed on individuaalsed ning neil võivad olla märkimisväärsed tagajärjed nendes nimetatud isikute ja üksuste õigustele ja vabadustele (vt teiste hulgas 30. mai 2017. aasta kohtuotsus Safa Nicu Sepahan *vs.* nõukogu (C-45/15 P, EU:C:2017:402)). Mulle näib, et küsimust, kas üksikaktide põhjendamise kohustusega seoses välja arendatud kohtupraktika on vahetult üle kantav piiravatele meetmetele – mida ei ole tõstatud käesoleva apellatsioonkaebuse raames –, ei näi olevat Euroopa Kohus lahendanud, ainus olemasolev kohtuotsus on Üldkohtu 11. juuli 2007. aasta kohtuotsus Sison *vs.* nõukogu (T-47/03, ei avaldata, EU:T:2007:207, punkt 238).

52. Kõigepealt ei kohaldanud Üldkohus selle väljaselgitamisel, kas leidis aset liidu õiguse piisavalt selge rikkumine, sobivat testi, nagu ma näitasin. Ilma et see mõjutaks tulemust, milleni viib piisavalt selge rikkumise analüüs õige testi abil, tuleb märkida, et selle testi kohaldamisel on vaja hinnata faktilisi asjaolusid, mis puudutavad olukorda niisugusena, nagu see oli 2010. aastal, ja mulle tundub, et Euroopa Kohtule edastatud materjalides neid ei ole.

53. Seejärel tuleb märkida, et isegi eeldusel, et selle testi kohaldamisel jõutakse järeldusele, et esimene liidu lepinguvälise vastutuse kohaldamise tingimus on täidetud, tuleb veel kindlaks teha, kas täidetud on ka kaks ülejäänud tingimust. Nagu ma eespool märkisin,[59] kuna Üldkohus lõpetas analüüsi siis, kui ta tuvastas, et piisavalt selget rikkumist ei esine, ei teinud ta otsust ülejäänud tingimuste kohta. Lisaks ei võimalda Euroopa Kohtule edastatud materjalid tal ise nendes küsimustes otsust teha.

54. Lõpuks on vaja tõdeda, et isegi kui eeldada seekord, et on täidetud kõik liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise tingimused, tuleb veel kindlaks määrata kahjuhüvitise summa ja/või võtta seisukoht nõukogu argumendi kohta, mis puudutab kahju hüvitamise nõude aegumist, see on aga argument, mida Üldkohus ei käsitlenud ja mida pooled ei saanud seega apellatsioonimenetluses arutada.

55. Kõikidel nendel põhjustel ja ilma et see mõjutaks lahendust, millele Üldkohus võib jõuda niisuguse analüüsi tulemusena, mille puhul ei ole rikutud ühtegi õigusnormi liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise esimese tingimuste osas, teen Euroopa Kohtule ettepaneku saata asi Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu alusel tagasi Üldkohtusse.

## V. Kohtukulud

56. Kuna kohtuasi tuleb minu analüüsi kohaselt Üldkohtusse tagasi saata, tuleb otsuse tegemine kohtukulude kohta seega kodukorra artikli 137 kohaselt, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 järgi kohaldatakse apellatsioonimenetluse suhtes, jätta edaspidiseks.

## VI. Ettepanek

57. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku teha järgmine otsus:

1. Tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 13. detsembri 2017. aasta otsus HTTS *vs*. nõukogu (T-692/15, EU:T:2017:890).

2. Saata asi tagasi Euroopa Liidu Üldkohtusse.

3. Kohtukulude kandmine otsustatakse edaspidi.

59 Vt käesoleva ettepaneku punkt 9.